

Gyermekvédelem

A tartalomból

- 1 Új szemlélet a gyermekvédelemben
- 1 Új magyar gyermekvédelmi törvény 1997-ben
- 2 Változások az új törvény óta
- 2 Változások a lakásotthonok és az integrálás irányába
- 3 Szökések
- 1 A neveltek összetétele
- 1 Örökbefogadás, gyámság, gondnokság
- 1 Veszélyeztetett gyermekek

Új szemlélet a gyermekvédelemben

1989-ben az ENSZ Közgyűlése elfogadta a gyermekek jogairól szóló egyezményt, az általa létrehozott Gyermekek Jogai Bizottság pedig lehetővé tette civil szervezetek számára is, hogy országuk kormányjelentéseivel kapcsolatban véleményt nyilváníthassanak.

A tízéves tárgyalássorozat után megszületett egyezmény a családot tekinti a társadalom alapegységének, amiből a gyermeket csak végszükség esetén szabad kiemelni, és az esetleges kiemelést össze kell kötni a gyermek jövőjének megtervezésével. Anyagi okból nem lehet a gyermeket szüleitől elszakítani, ilyenkor intézkedéseket kell tenni a szülők megsegítésére. A kiemelt gyermeket a legrövidebb időn belül vissza kell helyezni családjába, amennyiben pedig ez nem lehetséges, integrálni kell, lehetőleg abba a közösségbe, ahova szülei tartoznak. Helyettesítő gondozás esetén a nevelőszülői elhelyezést kell előnyben részesíteni, és kis, családi bentlakásos intézményeket létrehozni. Ez a szemlélet gyökeresen átalakította Nyugat-Európa és Észak-Amerika gyermekvédelmét az 1990-es évek elejétől kezdve, magyarországi elfogadására és alkalmazására azonban később került sor.

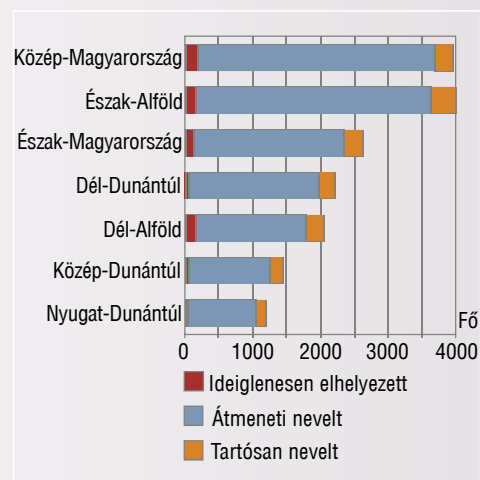
Új magyar gyermekvédelmi törvény 1997-ben

A gyermekjogi egyezményt a magyar parlament 1991-ben ratifikálta, az 1997-ben megszületett gyermekvédelmi törvényt már annak szelleme hatja át. A korábban szétdarabolt család- és gyermekvédelem alappilléreivé a gyermekvédelmi szolgálatok (szolgáltatási szempont) és a gyámhivatalok (hatósági, döntéshozói jogkör) váltak.

Változások az új törvény óta

Magyarországon 2005-ben 22 ezer gyermek és fiatal felnőtt részesült gyermekvédelmi gondoskodásban, feleannyi, mint negyedszázaddal korábban, és tizedével kevesebb, mint az új gyermekvédelmi törvény megjelenését követő évben. Közülük közel nyolcszázat azonnali intézkedést igénylő veszélyeztetettség miatt emelt ki az illetékes hatóság környezetéből. A gyermekek egy részét ideiglenes hatállyal helyezték el, többségét vagy átmenetileg – amikor a szülő felügyeleti joga csak ideiglenesen szünetel –, vagy tartósan vették gyermekvédelmi gondoskodásba. Ez utóbbi gyermekeknek olykor nincs felügyeletet gyakorló szülője, és gyám útján sem lehet gondoskodni nevelésükről, vagy a szülei hozzájárultak örökbeadásukhoz. A gyermekek több mint fele nem otthonban él, hanem nevelőszülőknél van kihelyezve. Negyedszázada ez az arány 25%-os volt. A rendszerváltás óta eltelt időben évente átlagosan 4000 gyermek kerül be a gyermekvédelem védőszármái alá, jellemzően valamivel több fiú, mint lány. A gyermekvédelem ugyanakkor minden évben ellátja 3–4 ezer 18 évesnél idősebb fiatal felnőtt utógondozását is. 2005-ben a legtöbb gyermek Közép-Magyarországon és Észak-Alföldön került olyan helyzetbe, hogy a gyermekvédelem segítségére szorult. A családból való azonnali kiemelés is ebben a két régióban és Dél-Alföldön volt a leggyakoribb. Az azonos korúak közül arányaiban azonban a Dél-Dunántúlon, Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon volt a legtöbb állami gondoskodásban részesülő gyermek, 10–30%-kal több, mint az országos átlag, és csaknem kétszer annyi, mint a Nyugat-Dunántúlon.

Gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermekek és fiatal felnőttek, 2005

A területi gyermekvédelmi szolgálatoknál szakmai munkakörben 653-an dolgoznak. A legtöbb gyermek az Észak-Alföldön és Közép-Magyarországon (41, illetve 39), a legkevesebb a Közép-Dunántúlon (23) jut egy szakemberre.

Változások a lakásotthonok és az integrálás irányába

Az új gyermekvédelmi törvény megszületése óta érzékelhető változások történtek az integrálás – az örökbeadás és a nevelőszülői hálózat fejlesztése – irányába, ám nagy áttörésről nem beszélhetünk. A gyermekotthonokban nevelkedő gyermekek aránya 10 százalékponttal csökkent, arányuk 2005-ben 47% volt. Ezen belül viszont 49%-kal kevesebb gyermek nevelkedik hagyományos gyermekotthonokban. 86%-kal nőtt az önálló, kis létszámú (egy csoport), családi lakásotthonokban élők száma, itt a gyermekek erősebben kötődnek környezetükhöz, és bízalomban gazdagabb gyermek-nevelő kapcsolat kialakulására van esély. A gondozásba vett gyermekek több mint fele (53%) 2005-ben nevelőszülőknél élt, számuk a törvény megszületése óta több mint ötödével nőtt. Hivatásos nevelőszülőknél 14, hagyományos nevelőszülőknél 24%-kal több gyermek nevelkedett, mint 1998-ban.

Gyermekvédelmi gondoskodásban részesülők elhelyezése

Gyermekotthon, nevelőszülő	1998	2005	
		összesen	ebből: nagykorú utógondozott
Általános gyermekotthon	6 575	3 333	392
Lakásotthon	2 279	4 249	832
Speciális gyermekotthon	218	317	19
Általános iskolai diákotthon	1 521	879	177
Utógondozó	378	451	449
Különleges és egyéb gyermekotthon	–	752	293
<i>Gyermekotthon összesen</i>	10 971	9 981	2 162
Hivatásos nevelőszülő	1 806	2 061	334
Hagyományos nevelőszülő	7 390	9 174	1 596
<i>Nevelőszülői hálózat összesen</i>	9 196	11 235	1 930
Összesen	20 167	21 216	4 092

A gyermekotthonokban háromnegyedével több szakember vett részt a bentlakók nevelésében, mint 8 évvel korábban: 2005-ben 10 nevelőre 30 helyett 17 gyermek jutott. A hivatásos nevelőszülők száma 12%-kal nőtt, ott 10 nevelőre 21 gondozott jutott 19 helyett.

Szökések

Az otthonokból egy vagy több alkalommal több mint 1800 gyermek szökött meg, harmadával több, mint 1998-ban. A szökési esetek száma ennél nagyobb mértékben, 3,4-szeresére nőtt, azaz egy-egy gyermek jóval többször távozott el. A szökés ideje alatt 168 gyermek követett el valamilyen bűncselekményt. Általános gyermekotthonokból másfélszer annyi esetben szöktek meg, mint lakásotthonokból. A szökések 60%-a az észak-alföldi és a közép-magyarországi régióban történt.

A neveltek összetétele

A 2005-ben gyermekvédelmi gondoskodásba került gyermekeknek több mint 30%-a háromévesnél fiatalabb volt. Ennek a korosztálynak a nagyobb része (60%) gyermekotthonban él, 85%-uk tartósan vagy átmenetileg nevelt. Az egyszemélyes kapcsolat az élet korai időszakában nélkülözhetetlen a gyermek egészséges lelki, így testi fejlődéséhez is. Kialakulása szempontjából a kritikus periódus az újszülöttkor és a fiatal csecsemőkor. A kötődés egész életre szóló képessége ekkor alakul ki, hiánya örökre rányomja bélyegét a személyiségfejlődésre. 2005-ben a gyermekvédelem keretei között nevelkedő gyermekek 54%-a járt általános iskolába, közöttük a túlkorosok aránya több mint 47%, az értelmi fogyatékosoké közel 25% volt.

Örökbefogadás, gyámság, gondnokság

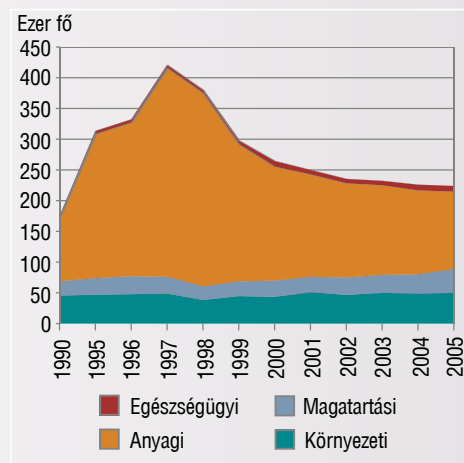
2005-ben Magyarországon 773 örökbefogadást engedélyeztek, közülük 88-at külföldi állampolgár számára. Bár az új gyermekvédelmi törvény ösztönzi, az örökbefogadások száma a törvény megszületése óta 9%-kal csökkent, annak ellenére, hogy az örökre fogadhatóvá nyilvánított kiskorúak száma 2,8-szeresére nőtt. Szülők hiányában a gyermekek a nevelőotthonok és a nevelőszülői hálózat mellett gyámság, illetve gondnokság alatt is nevelkedhetnek.

Számuk az 1990-es évek elejétől több mint a duplájára emelkedett, 2005-ben több mint 80 ezer volt. A gyámok, illetve gondnokok személyét a gyámhatóság jelöli ki.

Veszélyeztetett gyermekek

A családjuk nélkül nevelkedő gyermekeken kívül nyilvántartanak a gyámhatóságok 224 ezer – minden száz azonos korú gyermekből 12 – olyan saját családjában élő kiskorú, akinek fejlődését környezeti, magatartásbeli, anyagi vagy egészségi okok akadályozzák. Évente 40–50 ezer ilyen gyermeket derítenek fel, azonban 1998-ban kiugróan sokat, 120 ezret vettek nyilvántartásába. A legtöbb ilyen gyermek – százból 22 – az Észak-Alföldön él. 2005-ben közel százezer családban éltek veszélyeztetett gyermekek, akik leggyakrabban anyagi okok miatt kerültek a gyámhatóságok látókörébe.

A gyámhatóságoknál nyilvántartott veszélyeztetett kiskorúak okok szerint

Az új gyermekvédelmi törvény szellemében a veszélyeztetett gyermeket csak a legvégső esetben emelik ki a családjából. Közülük 2005-ben 19 ezer volt olyan kritikus helyzetben, hogy családgyámot rendelt ki mellé az illetékes jegyző. (A védelemben vétel jogosságát évente kell felülvizsgálni.)

Információk, elérhetőségek:

Aniko.Nagy@ksh.hu
www.ksh.hu

Telefon: 345-6668
 Telefon: 345-6789